

250-godišnjica smrti Marka Martinovića

Ove godine navršava se dvijesto i pedeset godina od smrti znamenitog pomorca, nautičara i matematičara Marka Martinovića — Peraštana, osnivača jedne od prvih pomorskih škola na Jadranu.

Porodica Martinović vuče svoje porijeklo iz Crne Gore ili istočne Hercegovine kao i veliki broj drugih čuvenih peraških porodica. Uspom porodice Martinovića počinje u XVII vijeku da bi početkom XVIII vijeka dostigla svoj vrhunac i postigla kulminaciju u pomorstvu Perasta i Boke. Prema »Uspomenama« Draga Martinovića tada je ova znamenita porodica imala 40 trgovačkih brodova, a trgovačko-pomorske poslove obavljala je sa sumom od 100.000 zlatnih dukata. Osim brodova i razgranate pomorske trgovine, Martinovići su imali i svoje brodogradilište (šker) te velike posjede u Herceg-Novskoj krajini, Tivtu i Stolivu. Posjede na Herceg-Novskoj rivijeri poklonila im je Mletačka Republika u znak priznanja za junačke podvige i zasluge koje je porodica Martinović stekla prilikom borbi za oslobođenje Herceg-Novog od Turaka 1687. godine.

U ovoj zaslužnoj porodici rodio se Marko Vickov Martinović 15. jula 1663. godine. Kao i svi njegovi sugrađani posvetio se pomorstvu i pomorskoj trgovini. Prva pomorska znanja stekao je u privatnoj pomorskoj školi u Perastu, koja se spominje još početkom XVI vijeka, a koju su vodili iskusni pomorski kapetani. Ovaj podatak zahtijeva šire izučavanje pošto ima ogroman značaj za daljnje proučavanje historije pedagoške nauke kod Južnih Slavena. Tako je peraška pomorska škola, pored Martinovića, dala veliki broj čuvenih pomorskih kapetana, nautičara i brodograditelja. Važno je istaći da je baš iz ove škole izašao čuveni i slavni admiral Matija Zmajević, kapetan Kristofor Šilopić, guverner jedne provincije u Indiji, kapetan Krile Ćorko, guverner Majorke, kapetan Petar Stjepkov Marković, junak iz Lepantske bitke 1571. godine. Zatim kapetan Agostinović, čuveni brodograditelj, koji je u Veneciji, uz ostale brodove, projektovao

mletačku ratnu galiju »Gran Corona Reale«, kapetan Antun Grubač geograf itd.

Mladi Martinović se naročito isticao u poznavanju aritmetike, geografije, astronomije, hidrografije i brodogradnje, pa je brzo došao u red onih pomoraca o kojima se često govorilo u tadašnjim pomorskim krugovima. Kao mlad pomorac zapovijedao je svoj jedrenjak i njime trgovao i krstario Jadranskim i Jonskim morem. Zatim mu mletačke vlasti povjeravaju zapovjedništvo svoje ratne korvete »San Antonio«, koja je imala zadatak da brani pristup neprijateljskih brodova mletačkoj luci.

U doba procvata pomorstva na slavenskoj obali Jadrana počele su nicati privatne pomorske škole pošto iste Mletačka Republika namjerno nije htjela da otvara, da naš narod prosvijećen ne bi došao do slobode. Privatnih pomorskih škola u XVI, XVII, XVIII i XIX vijeku bilo je u Perastu, Dobroti, Prčanju, Topli i kasnije Herceg-Novome.

Peraška škola bila je već stekla glas solidne i vrsne prosvjetne ustanove, a nastava u njoj održavala se na italijanskom jeziku. Nastavnici u peraškoj školi mahom su bili stariji i iskusniji pomorski kapetani. Među njima se pedagoškom spremom naročito isticao Marko Vickov Martinović.

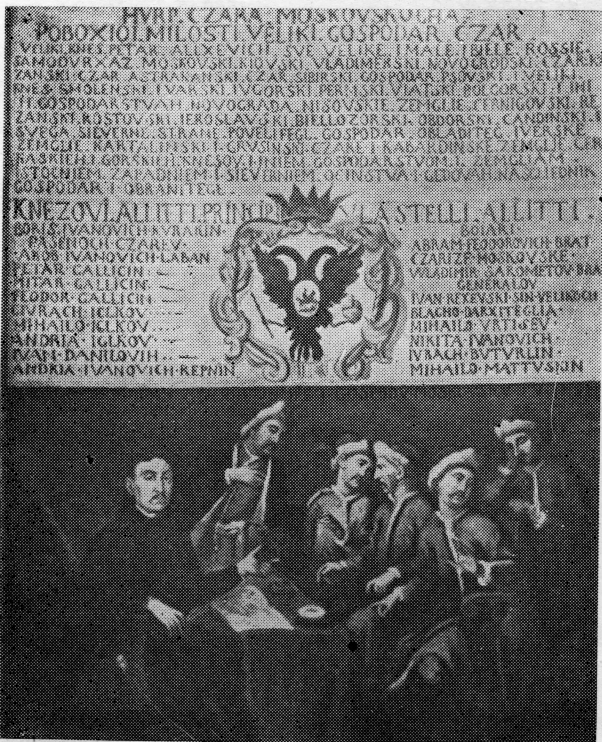
Ruski car Petar Veliki, kada je organizovao svoju državu na suvremeniji način, uvidio je da mu nedostaje jaka i dobro vođena trgovačka i ratna mornarica. Radi toga je odredio pedeset mladih ljudi iz vrhova tadašnjeg ruskog društva da u pomorskim centrima zapadne Evrope pohađaju pomorske škole. Tada je Mletački senat povjerio Marku Martinoviću sedamnaesticu ruskih kneževa i boljara. U Martinovićevoj školi tada su se izučavali slijedeći predmeti: aritmetika, teorijska geometrija po Euklidu, praktična geometrija, planimetrija, astronomija, nautika, mehanika, ofanzivno i defanzivno utvrđivanje. Da bi naučenu teoriju mogli uspješno primjenjivati u praksi, Mletački senat je Martinoviću stavio na raspoloženje jedrenjak kapetana Iva Lazarevića. Godine 1697. Martinović se sa svojim učenicima otisnuo na prvo školsko putovanje po Jadranu. Na ovom putovanju između Dubrovnika i Bari-a (Italija) uhvatila ih je jaka oluja pa su na putovanju ostali 12 dana. Grof Petar Andrejević Tolstoj, učesnik istog putovanja u svojim uspomenama kaže da su podnijeli veliki strah da se ne bi potopili, da im je hrana jedna dotekla i da su iznureni prispjeli u Bari. Godine 1698. drugo školsko putovanje po Jadranu bilo je daleko ugodnije pošto se održavalo tokom ljeta. Za vrijeme školovanja u Perastu ruski učenici su stanovali u Martinovićevoj kući i kućama uglednih Peraštana.

Poslije završetka školovanja u Perastu, koje je od prilike trajalo današnje dvije školske godine sa tom razlikom što je bilo neprekidno i što nije bilo raspusta, ruski učenici su ponovo sa Martinovićem isplovili na more i obavili još jedno veliko kružno putovanje po Sredozemlju. Sa ovoga putovanja Martinović, zajedno sa svojim učenicima, dolazi u Veneciju, gdje je svoje pitomce predstavio Mletačkom senatu. Martinović je u Veneciji svojim učenicima izdao svjedočanstva o završenom školovanju, pošto ih je »podučio u svim znanjima i vještinama, koje se odnose na ovaj ili drugi brod . . . koliko se traži od kapetana i drugih ljudi, vještih brodovima« — kako piše u svjedočanstvu kneza Borisa Ivanovića Kurakina.

Mletački senat je Martinovića za ovo uspješno djelo pohvalio i doživotno nagradio. Martinović se i dalje bavio trgovačkim poslovima. Tako ga 5. jula 1706. godine sretamo u spisima Herceg-Novskog arhiva, da se vraća sa Krfa i da pred lazaretom u Herceg-Novome izdržava karantinu. Marko Martinović se kao i mnogi naši stari kapetani bavio i književnošću. Opisao je opsadu i zauzimanje Herceg-Novoga od Turaka 1687. godine. Napisao je jednu studiju o brodogradnji koju je posvetio knezu Dimitriju M. Galicinu, svome učniku, a kasnijem poznatom ruskom državniku. Ovaj interesantan rukopis i danas se čuva u lenjingradskoj Narodnoj biblioteci. Zatim je pisao o pogibiji i smrti čuvenog peraškog junaka i siledžije Vicka Bujovića 1709. godine.

Marko Martinović je umro u punoj muževnoj snazi 28. oktobra 1716. godine u Perastu. Ožaljen od svih poštovalaca i suvremenih Peraštana, sahranjen je pod čempresima otoka sv. Đorđa pred Perastom.

Ime ovog zaslužnog pomorca, naučnika, pisca i pedagoga, sa onim pravdom, ušlo je u sve naše i inostrane pomorske udžbenike i davno je prošlo granice njegove otadžbine.

Kapetan Marko Martinović uči pitomce Petra Velikoga pomorskoj nauci u Perastu